

**РЕГУЛЮВАННЯ РІВНЯ ЖИТТЯ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ В КОНТЕКСТІ
ВИКОРИСТАННЯ ПРОВІДНОГО МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ**

В статті розглядається досвід розвинених країн щодо регулювання рівня життя сільського населення, зокрема, створення та функціонування сільськогосподарських кооперативів, система соціального захисту сільського населення, реалізація програм зайнятості для селян та фінансова підтримка сільських територій. Визначено основні передумови, які потрібно сформувати в Україні для стабілізації та покращання життєвого рівня сільського населення, та зазначено необхідність обережного застосування закордонного досвіду.

In the article there is considered the experience of the advanced states on regularizing the life level of the country population, particularly, making and functioning of the agricultural cooperatives, the system of the social defense of the country population, realization of the employment programs for peasants and the financial support of the country terrains. Determined the main conditions, which are needed to be formed in Ukraine for stabilizing and making better the life level of the country population, and marked the necessity of the careful application of the foreign experience.

Постановка проблеми. Об'єктивні процеси входження країни в цілому та села, зокрема, в ринкові відносини визначили скорочення можливостей для нормального життя та праці в сільській місцевості. Задекларована в законодавчому порядку пріоритетність розвитку АПК в економіці не підкріплюється відповідними обсягами бюджетного фінансування, що призвело до хронічного недофінансування і дефіциту коштів на селі для його нормального розвитку і розширеного відтворення. Трансформаційні процеси соціально-економічного характеру в аграрному секторі України є обставинами непереборної сили, які часто перевищують можливості виживання окремої сільської родини. Тому, необхідні зусилля держави, регіональної влади та усіх зацікавлених сторін по розробці комплексних заходів забезпечення сталого розвитку сільської місцевості.

Аналіз досліджень та публікацій. Матеріальні аспекти рівня життя селян досліджували: питання оплати праці та зайнятості – О. Біттер, А. Руснак, П. Саблук; доходи від особистого підсобного господарства – О. Бугуцький, Ю. Губені; соціальні трансферти – Т. Кір'ян, Т. Яворська. Тобто, головна увага звертається на матеріальну складову рівня життя без урахування її взаємозв'язку із соціальною, робляться лише окремі спроби визначити основи комплексного регулювання рівня життя селян, не сформульовані пріоритетні напрями його підвищення на регіональному та державному рівнях в умовах економічної, соціальної та політичної нестабільності.

Невирішена частина проблеми. Незважаючи на достатньо широке обговорення проблем життєвого рівня населення, вивчення досвіду провідних країн світу щодо регулювання рівня життя селян не стало предметом глибокого аналізу ні науковців, ні практиків, хоча могло б створити підґрунтя для розробки дієвих заходів для порятунку українського села.

Постановка завдання. З метою уникнення соціально-економічних помилок доцільно вивчити досвід провідних країн, які досягли великих успіхів на шляху забезпечення гідного рівня життя своїм громадянам; розглянути регулюючі заходи докладніше з метою з'ясування можливостей застосування їх окремих елементів в Україні. Закордонний досвід в статті розглядатиметься на прикладі таких країн, як Франція та Канада.

Виклад основного матеріалу. Розвиток сільськогосподарської діяльності в більшості європейських країн відбувається в межах так званої Спільної аграрної політики (САП) [1], однією з цільових програм якої є забезпечення необхідного рівня життя аграрному населенню. Діяльність, спрямована на розвиток сільського господарства, базується на наступних принципах: значна роль сільськогосподарських організацій, узгодженість дій між аграрними організаціями, децентралізація, розподіл відповідальності між професійними організаціями і державними службами.

Серед організацій, які сприяють розвитку сільського господарства, особливо виділяються кооперативи, які являють собою спосіб співпраці та організацію спільної діяльності фермерів, за якої сторони мають рівні права, отримуваний прибуток розподіляється пропорційно до участі в спільній діяльності. Мета кооперативу полягає у зниженні загальних зусиль його членів, а також собівартості реалізуємих та вартості отримуваних товарів та послуг.

Сільськогосподарські кооперативи набули найбільшого розвитку у Франції та бувають різних видів:

1. Кооперативи по спільному використанню сільськогосподарської техніки – CUMA (Coopérative d'utilisation des matériels agricoles) засновуються фермерами для придбання гуртом сільськогосподарської техніки, переважно дорогої та не універсальної, яка використовується лише кілька днів на рік в кожному господарстві. В Україні такі кооперативи можна було б створювати, відроджуючи машино-тракторні станції, залучаючи до їх лав фермерів та агропідприємства на паритетній основі.

2. Сервісні кооперативи функціонують в таких сферах як страхування, кредитування, житло та інше. Найбільшим сервісним кооперативом Франції були каси сільськогосподарського кредиту, що надавали

своїм членам фінансову допомогу у виробничих цілях та перетворилися з часом на кооперативний сільськогосподарський банк "Credit Agricole", клієнтами якого є 9 з 10 аграріїв. В теперішній час він надає кредити за зниженою відсотковою ставкою для аграріїв як на виробничі, так і позавиробничі потреби (купівля житла, облаштування прилеглих територій).

3. Торгівельно-закупівельні та переробні кооперативи продають близько 80 % пшениці, 60 % свинини, 50 % вершкової олії, 30% вина і сояшникової олії. Ці кооперативи по суті є продовженням ферми: фермер займається тільки виробництвом продукції, а кооператив піклується про все інше – постачання насіння, поголів'я худоби та птиці, засобів захисту рослин і тварин, добрив, палива. Крім того, кооператив купує продукцію ферми за наперед обумовленими твердими цінами, здійснює її приймання, транспортування, доведення до потрібних кондицій, збереження, переробку і продаж мережам магазинів. Торгівельно-закупівельні кооперативи організуються переважно за видом спеціалізації фермерських господарств, що їх утворюють, і бувають зернові (найбільший у Бургундії "Dijon-Céréale"), молочні (у Бретані "Caval"), свинарські (Бретань – "PRESTOR", Овернь – "URPAL") та інші. Особливістю організації роботи будь-якого кооперативу є те, що самі фермери наймають директора, визначають стратегію розвитку і контролюють діяльність команди директора через Раду кооперативу на чолі з Президентом. Останні обираються на загальних зборах самими фермерами із фермерів, причому вони не отримують заробітної плати в кооперативі, залишаючись фермерами і продовжуючи працювати у власних фермерських господарствах.

Вступ до кооперативу є вигідним з кількох причин: по-перше, він полегшує фермерам доступ до ринків збуту і забезпечує вигідний продаж їх продукції; по-друге, фермерам виплачуються додаткові премії за якість продукції. Урядова підтримка кооперативного руху в сільському господарстві Франції полягає у звільненні кооперативів від сплати податків, оскільки фермери заплатили вже податки у власних господарствах. Тому кооператив як безприбуткова організація, розподіляє надлишок виробництва між членами кооперативу пропорційно кількості зданої продукції.

Погодженість між різними аграрними організаціями відбувається завдяки використанню багаточисельних паритетних структур, в яких засідають представники сільськогосподарських організацій та держави. На жаль, в Україні вирішення питань розвитку і реформування сільського господарства здійснюється самими державними службовцями з різних міністерств та відомств без консультацій з представниками селян, що часто призводить до неврахування інтересів селянства у здійснюваних трансформаціях.

Децентралізація, як принцип розвитку сільського господарства, полягає у тому, що чисельні партнери погоджують і здійснюють діяльність, спрямовану на розвиток сільського господарства. Мова йде про торгово-фінансові сільськогосподарські палати, технічні інститути і центри прикладних досліджень, які завжди працюють з виробниками. Торгово-фінансові сільськогосподарські палати відіграють перед державою роль консультанта, представляючи інтереси аграрного населення в цілому, оскільки, на відміну від наших управлінь сільського господарства, до них на певний термін (5 – 6 років) обираються представники від усіх існуючих соціально-економічних категорій сільського населення: фермерів, комерсантів, ремісників, функціонерів тощо. Саме завдяки цьому все аграрне населення має змогу приймати реальну участь у розвитку сільського господарства і сільської місцевості не лише під час виборів, а щодня. З іншого боку, ці організації надають суттєву допомогу фермерам шляхом розробки власних фінансових стратегій та політики надання послуг щодо ефективного використання землі, охорони навколишнього середовища, агрономії, зайнятості сільського населення та соціального розвитку сільської місцевості. Крім того, при потребі кожен фермер може отримати в цій палаті консультаційну допомогу: реєструючи характеристики свого господарства та результати роботи в інформаційній системі палати, він може порівнювати ефективність своєї господарської діяльності з аналогічними фермами в комуні, кантоні, департаменті; отримати поради для поліпшення діяльності господарства від різних консультантів – сільськогосподарських контролерів, співробітників фінансових органів, бухгалтерів тощо. Створена в Україні система дорадництва як початковий етап розвитку подібних структур, на нашу думку, має бути включена до складу управлінь сільського господарства, що дозволить на перших порах показати його доцільність, переваги і необхідність, надавати послуги цих центрів безкоштовно або за невеличку плату.

Розподіл відповідальності між професійними організаціями і державними службами полягає в тому, що перші займаються технічними та економічними консультаціями, підвищенням кваліфікації фермерів (що дозволило французькому сільському господарству стати активним елементом економічного розвитку країни [2; 3]), інформаційною діяльністю, тоді як держава здійснює глибокі теоретичні дослідження, відповідає за середню і вищу освіту, контроль якості.

В Канаді з метою регулювання розвитку села функціонує міжвідомче управління економічного розвитку сільської місцевості (*REDI – Rural Economic Development Intergovernmental*), діяльність якого спрямована на допомогу сільським мешканцям у підвищенні економічного потенціалу їх територій шляхом надання технічних і фінансових ресурсів (для розвитку традиційно сильних сторін громади) або ініціювання та розвитку нових видів економічної діяльності.

Важливим напрямом діяльності урядів розвинутих країн стосовно розвитку сільської місцевості є

залучення молоді до розвитку сільськогосподарської діяльності, підприємництва на селі за допомогою спеціально розроблених програм. Наприклад, у Франції молоді люди, які представили реальний проект розвитку господарства, можуть отримати дотацію на поселення, розмір якої залежить від зони поселення (в Бургундії максимальна сума допомоги становить 25 тис. євро, в Бретані – 27, в Аквітанії – 31 тис. євро), спеціальні довгострокові займи з відсотковою знижкою; підвищують кваліфікацію за рахунок спеціальних фондів.

В Канаді підвищення кваліфікації молоді з сільської місцевості здійснюється в межах програми "Досягнення сільської молоді" шляхом організації теоретичних і прикладних тренінгів, в ході яких прищеплюються навички ініціювання економічного розвитку сільської місцевості [4]. В Україні доцільно було б цей напрям роботи з сільською молоддю (починаючи з шкільних років) проводити спеціалістам управлінськ сільського господарства (для чого передбачити виокремлення в їх структурі відповідного підрозділу), служби по роботі з молоддю у співпраці з працівниками райцентрів зайнятості, які мають досвід організації семінарів та тренінгів, а також з уповноваженими по роботі з молоддю в кожній сільській/селищній раді. Це наповнило б їх роботу конкретним змістом, а молодим людям опануванні знання допомагатимуть не тільки самоутверджуватися в житті, а й приноситимуть користь їх громадам.

За програмою "Партнери з молоддю" в Канаді здійснюється співпраця з роботодавцями щодо створення нових робочих місць в сільській місцевості для молодих людей, які щойно закінчили навчання або є безробітними; надається фінансова допомога для започаткування власного бізнесу у вигляді гранту розвитку, оплати розробки бізнес-плану.

Вагоме місце у розвитку економіки сільської місцевості, підприємництва на селі належить забезпеченню доступності сільським підприємцям і бізнесменам надійних джерел інформації щодо інструментів планування, створення реальних проектів по розширенню, підвищенню ефективності працюючих підприємств, будівництву нових в межах програми розвитку позааграрного підприємництва на селі та планів розвитку сільської місцевості.

Важливою умовою стабілізації та поліпшення життя в сільській місцевості є всіляка підтримка економічної активності, передовсім фінансова, як на державному, так і на місцевому рівнях. Наприклад, у Канаді питання надання капіталу під створення нових або розширення діючих підприємств в сільській місцевості вирішується на рівні громади, виходячи з її пріоритетів та потреб. Причому позика громади, а також провінції, є безпроцентною, повернення якої розраховано на 5 років. Для поліпшення доступності банківських кредитів розроблено програму допомоги сільським підприємцям, згідно з якою сільські кредитні спілки надають гарантії позик вже існуючим підприємствам або залучають в такий спосіб інвесторів.

Джерелами цих видів фінансової допомоги є надходження з місцевих бюджетів, а також кошти провінції (в Канаді), кантону, комуни (у Франції) від тих чи інших видів діяльності. Наприклад, в Канаді на фінансування розвитку сільської місцевості спрямовуються кошти, що надходять від лотерейних терміналів, розташованих у сільській частині провінції. У Франції ж на фінансування програм розвитку сільської місцевості, яке здійснюється під керівництвом Національної асоціації сільськогосподарського розвитку (Association Nationale du Developpement Agricole – ANDA), тільки 20% виділяється державою, решта 80% надходить від сільськогосподарського сектору (20% – податки на продукцію, 15% – податки на незабудовані землі, 5% – внески працівників сільського господарства, 25% – пряма оплата послуг агропрацівниками, 15% – внески сільськогосподарських організацій, зокрема кооперативів). Причому значна частина податків залишається на місцях, що дозволяє місцевим бюджетам бути більш мобільними і вільними при фінансуванні тих чи інших заходів.

Підтримка розвитку місцевого самоврядування та громадянського суспільства відбувається в країнах з ринковою економікою шляхом включення сільського населення до органів управління всіх рівнів, що дозволяє акцентувати увагу на справді актуальних питаннях розвитку сільської місцевості і поліпшення життя її мешканців, залучати останніх до управління економічним, соціальним, інформаційним розвитком територій.

У Франції найбільша участь сільського населення спостерігається в системі його соціального захисту, яка об'єднує всі верстви сільських мешканців і складається з сільськогосподарського режиму для аграріїв (фермерів та працівників сільського господарства, кооперативних підприємств з переробки сільськогосподарської продукції) та не аграріїв (комерсантів та ремісників з сільської місцевості) і управляється єдиним органом – Аграрною соціальною взаємодопомогою (Mutualité Sociale Agricole). Ця, створена для сільських мешканців і ними самими, система комплексного взаємного страхування включає в себе два напрями: *аграрне страхування*, що покриває виробничі (виробничий травматизм, збитки від природного лиха, пожеж тощо) і приватні ризики (цивільна відповідальність) та *аграрне соціальне страхування* (соціальні ризики – хвороби, пенсійне забезпечення, допомоги). Особливістю саме французької системи соціального страхування сільського населення є солідарність, демократичність, врахування виду професійної активності та доповнюваність соціальними заходами і різними видами допомоги. Солідарність означає гарантію соціального страхування для всіх мешканців сільської місцевості.

Демократичність системи соціального страхування сільського населення базується на двох реаліях:

1) децентралізація структур (їх відносна незалежність), яка дозволяє сільським жителям приймати активну й ефективну участь на всіх рівнях управління (комуни, кантони, держави); 2) відповідальні на всіх рівнях управління системи соціального захисту обираються кожні 5 років з-поміж аграріїв і ними самими.

Для найліпшого представлення інтересів сільських жителів у системі їх соціального страхування, вони поділяються на три виборчі ешелони:

1) власники фермерських господарств, вільні працівники пов'язаних з сільським господарством професій, ремісники (які не наймають на роботу постійних працівників) та члени їх сімей, працюючі в господарстві;

2) працівники сільськогосподарських підприємств, ремісничих підприємств і професійних утворень аграріїв (кооперативів, торгово-фінансових сільськогосподарських палат, соціального страхування тощо);

3) власники фермерських господарств, вільні працівників аграрних професій, сільські ремісники (які винаймають постійних працівників) та члени їх сімей, зайняті в господарстві.

В результаті виборів формується *Адміністративна рада*, завдання якої полягає у тлумаченні соціального законодавства і визначенні відповідності його положень бажанням і потребам членів системи аграрного соціального страхування та сприянні соціальному розвитку шляхом визначення власних стратегій розвитку, прийняття бюджету соціальних заходів, управлінського бюджету, бюджету внесків та виплат.

Крім основних заходів (страхування від нещасних випадків на виробництві, у побуті, пенсійне забезпечення) система соціального страхування, як відкрита до потреб і запитів своїх членів, постійно пропонує і розширює додаткові послуги для різних соціально-демографічних груп аграрного населення [5; 6]. Гарантуючи соціальний захист всій сукупності аграрного населення, система його соціального страхування в силу своєї близькості до користувачів має змогу враховувати їх поточні проблеми та потреби, залучати їх до розвитку сільських територій, підвищувати доступність засобів поліпшення рівня життя, постійно розширюючи їх спектр.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Узагальнення досвіду Франції та Канади щодо застосування регулюючих заходів з метою поліпшення рівня життя сільського населення дає змогу констатувати наступне:

1) управління рівнем життя сільського населення і заходи з його регулювання в ринкових умовах відповідають головному завданню сталого розвитку суспільства – створенню умов для розвитку людини як повноцінного члена суспільства, забезпеченню її активної участі у процесах соціально-економічного розвитку сільських територій;

2) управління рівнем життя сільського населення ґрунтується на застосуванні різних способів залучення сільського населення до управління життям на відповідних територіях, які мають комплексний характер, спрямовують діяльність аграрного населення на досягнення індивідуальних і колективних результатів, зміцнення економіки сільських поселень та їх соціального забезпечення;

3) найважливішим напрямком соціально-економічної стабілізації рівня життя сільського населення є стимулювання позааграрного розвитку сільської місцевості завдяки підприємництву, появі обслуговуючих аграрних підприємств (кооперативів, торгово-фінансових сільськогосподарських палат);

4) зарубіжний досвід переконує, що в ринкових умовах методи, способи і заходи стабілізації та підвищення рівня життя сільського населення мають постійно та гнучко змінюватися, узгоджуючись із потребами в них сільського населення, соціалізацією економічного розвитку, зі зміною запитів і цінностей на тлі трансформації суспільства.

Разом з тим, не можна заперечувати те, що успіхи у формуванні стійких тенденцій стабілізації і поліпшенні рівня життя сільських мешканців в Україні потребують створення певних передумов, до яких відносимо:

1) формування фінансової самодостатності сільських територій шляхом зміни принципів бюджетного перерозподілу коштів;

2) налагодження соціального діалогу між сільським населенням, органами влади і управління та партнерами аграрного сектору економіки на засадах соціального партнерства, завдяки якому узгоджуються пріоритети забезпечення стабілізації та поліпшення рівня життя мешканців сільської місцевості з формуванням довгострокової програми сталого розвитку села, формування на селі середнього класу;

3) переорієнтація роботи органів державної виконавчої влади на всебічну підтримку і забезпечення розвитку сільської місцевості та її людського потенціалу.

Отже, мають кардинально змінити підходи і принципи управління рівнем життя сільського населення.

На нашу думку, з огляду на вище викладене, вкрай необхідним є переорієнтація з галузевого підходу, який абсолютно не вирішує проблем рівня життя сільського населення, на комплексний розвиток сільської місцевості, її розгляд як багатофункціонального сектору економіки. З одного боку, це уможливить вирішення існуючих проблем з точки зору життя людей конкретної сільської території, яким необхідно забезпечити достатній життєвий рівень. З іншого боку, такий підхід дозволяє розглядати село як складову суспільного життя, яка поряд із виробництвом продукції забезпечує відтворення суспільно значущих цінностей, що не можливо в повній мірі оцінити ринковими критеріями ефективності. Відтак, вирішення

проблем села можливе за умови його розгляду у взаємозв'язку таких трьох компонент: 1) виконання економічних функцій; 2) виконання соціокультурних функцій; 3) підтримка екологічної рівноваги у біосфері.

Використання в Україні досвіду організації та роботи сільськогосподарських кооперативів є особливо перспективним з огляду на важливість для сільського населення корпоративістських цінностей та колективістської психології і дозволить підвищити конкурентоспроможність сільського господарства, дасть змогу сільгоспвиробникам займатися виробництвом продукції, а постачальницько-збутовий бік справи залишити спеціалістам. На жаль в Україні, кооперативи ніхто не пропагує, а крім юридичних документів, на кшталт Закону "Про кооперацію" та Типового статуту кооперативу, фермеру почитати нічого. Потрібна роз'яснювальна робота та популяризація кооперативів, причому силами самих фермерів, які бачили їх роботу. Тому, доцільно було б вмістити в обов'язки управлінь сільського господарства організацію для фермерів, що володіють лідерськими якостями, а також студентів вищих навчальних закладів аграрного спрямування стажування у фермерських господарствах і кооперативах Західної Європи, а також передових українських господарств. У тій же Франції сільськогосподарські кооперативи систематично організовують поїздки до фермерських господарств, які досягли вагомих результатів або мають певні особливості господарювання, що вирізняють їх з-поміж інших.

Важливого значення набуває удосконалення в Україні принципів місцевого фінансування, особливо питання забезпечення фінансової самостійності територій і особливо за рахунок зміни пропорцій перерозподілу податків між бюджетами різних рівнів. Так, наприклад, в Німеччині вся сума земельного податку належить общині [7], а в Україні сільським радам перепадає тільки 60%, транспортного – 50%, прибуткового – 25%, єдиного податку з підприємницької діяльності – 43%. Без перегляду діючої практики фінансування сільського розвитку досягти позитивних зрушень у рівні життя сільського населення, на нашу думку, не вдасться.

Врахування міжнародного досвіду необхідне і при розробці нових підходів до соціального захисту, соціальної адаптації сільського населення до ринкових умов в ході соціально-економічних перетворень в аграрному секторі. Недосконалість сучасного механізму соціальної адаптації, на нашу думку, пов'язана з тим, що сільські жителі залишаються поза самим процесом визначення необхідності та доцільності певних заходів і послуг, їх встановлення та надання, оскільки не мають своїх власних представників в системі надання соціальної допомоги та соціального захисту. На нашу думку, на рівні сільських/селищних рад необхідно і доцільно утворити *соціальну раду*, до якої, крім депутатів сільської/селищної ради, залучити представників всіх категорій сільського населення – працівників агропідприємств, соціальної сфери, держслужбовців, підприємців тощо. Метою її діяльності повинна стати скоординована розробка соціальних заходів і дій для підтримки окремих верств сільського населення даної території, включаючи питання фінансового забезпечення реалізації визначених заходів. Такими заходами можуть бути:

- 1) для дітей і молоді: організація екскурсій, ознайомчих поїздок до однолітків з інших районів під час канікул, гуртків творчості на базі шкіл чи будинків культури, ознайомлення з роботою місцевих господарств тощо;
- 2) пенсіонерів та одиноких громадян: зменшення ризику їх інформаційної ізоляції, організація догляду за їх будинками школярами та безробітними мешканцями села, колективного відпочинку;
- 3) для малозабезпечених: підтримка та недопущення самоізоляції, залучення до активного соціального і громадського життя;
- 4) для всіх: організація дружин правопорядку, екологічних команд.

На нашу думку, це дозволить залучити сільське населення до процесів формування і динаміки рівня життя як активного учасника, що приймає безпосередню участь під час формування і виконання програм соціально-економічного розвитку сільської території, в управлінні власним рівнем життя.

Відзначаючи в цілому позитивні сторони зарубіжного досвіду управління рівнем життя сільського населення, сталим розвитком сільської місцевості вважаємо за потрібне підкреслити, що його вивчення є безумовно корисним для України як аграрної держави, проте запозичення має бути обережним, оскільки на стан рівня життя, його стабілізацію, сприйняття пропонованих змін істотно впливають особливості історичного, економічного, соціального розвитку, специфіка національного менталітету сільських жителів, їх традиції і культура. Вибір пріоритетних напрямів стабілізації і поліпшення рівня життя населення сільської місцевості має ґрунтуватися на розробці науково обґрунтованої моделі управління рівнем життя селян в Україні в умовах трансформаційної економіки.

Література

1. Агрополітика. Складові реформи // Євробулетень. – 2000. – № 2. – С. 9 – 14.
2. Левченко О. М. Економіка знань: управління розвитком людських ресурсів Великобританії. – К. Видавничий дім "КОРПОРАЦІЯ", 2005. – 292 с.
3. Si l'ENESAD m'était coté ...ou trente ans après // Graine d'info. Le bulletin de l'ENESAD. – 2003-juin. – № 5. – P. 4 – 8.

4. Джон Мелимік. Як розвинути економічний потенціал сільської місцевості // Економічний часопис. – 2000. – XXI. – № 12.
5. Action sociale. Guide des prestations 2003. – Landerneau, 2003 – 20 p.
6. Lettre aux partenaires / Lettre informative de la MSA Finistère. – 2003. – № 10, Septembre, 2003.
7. Мещерякова О. В. Налоговые системы развитых стран мира. – М., 1995.

Надійшла 02.06.2009

УДК 338.22.021.1

А. С. ТЕЛЬНОВ, В. В. ГОНЧАРУК
Хмельницький національний університет

ТЕХНОЛОГІЧНИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: СУЧАСНЕ СТАНОВИЩЕ ТА ОРІЄНТИРИ НА МАЙБУТНЄ

Розглянуто сутність технологічного аспекту глобалізації. Зроблено аналіз технологічної структури промисловості України. Досліджено досвід іноземних держав у підтримці та розвитку високотехнологічного виробництва. Запропоновано напрямки бажаних структурних технологічних зрушень в економіці України.

Been considered the essence of the technological aspect of the globalization. There has been made the analysis of the Ukrainian industry structure. Explored the experience of foreign states in supporting and developing the high-technological manufacturing. Proposed the directions of the desired structural technological movements in the Ukrainian economics.

Постановка проблеми. Науково-технічний прогрес, процеси глобалізації та розвиток постіндустріального суспільства вимагають застосування високих технологій у всіх сферах життєдіяльності. Безпрецедентне зростання впливу науки і нових технологій на соціально-економічний розвиток усіх країн докорінно змінило структуру експорту на користь продукції високотехнологічних галузей країн-лідерів, які сконцентрували свої зусилля на розбудові економіки знань. Саме розвиток високотехнологічних галузей промисловості дасть можливість активізувати соціально-економічний розвиток будь-якої держави та стати могутнім важелем структурної перебудови економіки.

Тому в сучасних соціально-економічних реаліях існує нагальна потреба у розробці державної програми інноваційного технологічного розвитку економіки України, модернізації та суттєвому оновленні технологічної структури виробництва на користь високотехнологічних галузей, а також вдосконаленні механізмів технологічного розвитку економіки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Проблеми технологічного розвитку економіки України є предметом дослідження багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених та науковців.

Так, О. Саліхова досліджує питання державної політики технологічного розвитку економік країн Південно-Східної Азії [11]. В. Семиноженко аналізує сучасне становище технологічних парків, як найефективнішого механізму поєднання науки та виробництва як проміжної ланки до становлення постіндустріального суспільства [12]. Л. Федулова вивчає сучасне становище економіки України на основі його глибокого технологічного аналізу, а також піднімає питання необхідності детальної ідентифікації видів економічної діяльності, прийнятих у статистиці України, за рівнем наукомісткості та групами промисловості [13; 14]. О. Шнипко обґрунтовує необхідність швидкої модернізації економіки України задля забезпечення гідного місця в міжнародному глобалізаційному просторі [15].

Отже, проблема технічної модернізації української економіки активно досліджується вченими. Проте вона потребує більш детального вивчення, особливо за відсутності дієвої загальнонаціональної програми науково-технічного та технологічного розвитку України.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження сучасного технологічного становища вітчизняної промисловості та обґрунтування пріоритетних напрямків технологічного розвитку України з урахуванням сучасного геополітичного становища та новітніх глобалізаційних викликів.

Основний матеріал дослідження. На думку О. Білоруса, головний глобальний конфлікт сучасності полягає в тому, що світ розділився, дезінтегрувався на частини, кожна з яких належить до різних ер: одна – до постіндустріальної, друга – до індустріальної, а третя – до доіндустріальної, яка характеризується відсталістю й бідністю [1].

Сформувався нова планетарна реальність – глобалізм, яка характеризується зрощуванням інтересів, стратегій і механізмів світового панування наймогутніших держав, глобальних транснаціональних корпорацій (ТНК) та міжнародних організацій. Вона приносить нову абсолютну і тотальну форму експлуатації (людини людиною, держави державою, національного капіталу глобальним капіталом), бідності та поступово руйнує глобальне демократичне суспільство.

Серед найважливіших аспектів глобалізації визнається технологічний, і пов'язаний він з тим, що розв'язання глобальних суперечностей неможливе на основі індустріального способу виробництва, орієнтованого на сировинний ресурс і руйнування навколишнього середовища. «Технологічні нововведення,